

Samhällslära 30.3.2021

Slutgiltiga beskrivningar av goda svar 18.5.2021

Tabellen i denna fil (på sidan 3) är inte nödvändigtvis fullkomligt tillgänglig för till exempel användare av skärmläsningssystem.

Grunderna enligt vilka bedömningen gjorts framkommer i de slutgiltiga beskrivningarna av goda svar. Uppgiften om hur bedömningsgrunderna tillämpats på examinandens provprestation utgörs av de poäng som examinanden fått för sin provprestation, de slutgiltiga beskrivningarna av goda svar och de föreskrifter gällande bedömningen som nämnden gett i sina föreskrifter och anvisningar. De slutgiltiga beskrivningarna av goda svar innehåller och beskriver inte nödvändigtvis alla godkända svarsalternativ eller alla godkända detaljer i ett godkänt svar. Eventuella bedömningsmarkeringar i provprestationerna anses vara jämfällbara med anteckningar och sålunda ger de, eller avsaknaden av markeringar, inte direkta uppgifter om hur bedömningsgrunderna tillämpats på provprestationen.

De viktigaste bedömningsgrunderna i provet i samhällslära är hur examinanden behärskar läroämnets innehåll, tankemodeller och färdigheter såsom de definieras i läroplanen samt ett korrekt och precist bruk av de centrala begreppen inom samhällsläran. En bedömningsgrund är också examinandens förmåga att tolka och kritiskt utvärdera information som beskriver samhällslära fenomen, att dra självständiga slutsatser utifrån denna information och att jämföra olika tolkningar av samhällslära frågor samt att ta ställning till dem och motivera sina ståndpunkter. I bedömningen fästs uppmärksamhet även vid framställningen, hur svaret motsvarar uppgiften, hur svaret avgränsas och hur klar argumentationen är.

Av svaren bör det framgå att examinanden förstår samhällets struktur och funktion som en historiskt skiktad och av historien utformad helhet. Examinanden känner till det finländska samhällets politiska, sociala, ekonomiska och juridiska struktur samt de viktigaste teorierna och begreppen förknippade med den. Vidare kan examinanden koppla de granskade fenomenen till sina bredare samhällslära sammanhang. Examinanden kan i sina svar placera det finländska samhället i en internationell och global kontext, som bland annat inbegriper medlemskapet i Europeiska unionen och följderna av det. Examinanden kan använda samhällsläran centrala begrepp som makt, inflytande, ansvar och rättvisa. Examinanden förstår också ekonomins grundläggande mekanismer och de principer som styr den offentliga maktutövningen och rättssystemet, samt terminologin som gäller dessa.

I materialuppgifterna kan examinanden tolka och på ett relevant sätt utnyttja olika typer av material gällande samhället och ekonomins funktioner, såsom texter, bilder, videor, kartor, diagram, figurer och statistik. Examinanden kan också utvärdera dem kritiskt. I uppgifter som kräver reflektion och i uppgifter som inkluderar motstridiga fakta visar examinanden att hen förstår att information om samhället till sin karaktär kan vara teoretisk och öppen för tolkning, och att de kausala sambanden mellan orsak och verkan är invecklade och komplexa. Examinanden kan skapa en egen och motiverad syn på samhällliga och ekonomiska frågor som kan vara motstridiga och kopplade till olika värderingar. I bedömningen beaktas examinandens förmåga att utifrån sin kunskap bygga upp välstrukturerade helheter. Likaså fästs uppmärksamhet vid examinandens förmåga att skilja på relevant och irrelevant information samt förmågan att i svaret utnyttja aktuell information.

Tabellen nedan är avsedd som stöd för bedömningen, och den lyfter särskilt fram också de dimensioner av svaret som är kopplade till målen för examinandens färdigheter. Beskrivningarna i tabellen ska ses som exempel.

I de uppgiftsspecifika beskrivningarna av goda svar ges bedömningskriterierna indelade i två nivåer, för goda svar (minst 35 procent av hela poängtalet) och berömliga svar (minst 70 procent av hela poängtalet). För uppgifter värda 20 poäng ger goda svar 7–13 poäng och berömliga svar 14–20 poäng. För uppgifter värda 30 poäng är motsvarande gränser 11–20 och 21–30 poäng.

	0	Nöjaktig	God	Berömlig
<i>Riktig och relevant kunskap; exakt begrepps-användning</i>	Svaret innehåller ingen kunskap som förutsätts i uppgiften. Uppgiften har förståtts fel.	Svaret har knapphändigt innehåll eller innehåller mycket irrelevant. Svarar endast delvis på uppgiften. Hanteringen av begrepp är bristfällig.	Svaret innehåller förhållandevis exakt kunskap som motsvarar uppgiften väl. God hantering av begrepp.	Svaret innehåller väsentligt och med tanke på uppgiften meningsfullt avgränsat kunskapsinnehåll. Hanteringen av kunskap och begrepp är exakt.
<i>Analytiskt, logiskt, välunderbyggt</i>	Svaret är ostrukturerat och oredigt. Påståenden motiveras inte.	Svarets struktur är katalogmässig eller oklar. Granskningen av ämnet är svagt analyserande. Påståenden motiveras knapphändigt.	Svaret är till vissa delar analytiskt. Granskningen av ämnet är följdriktig, även om brister förekommer ställvis. Påståenden motiveras förhållandevis väl.	Svarets generella grepp är analytiskt. Granskningen av ämnet är följdriktig och argumenterande, och påståenden ges goda motiveringar.
<i>Kritiskt, flera perspektiv, förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap</i>	Svaret innehåller inga (käll)kritiska observationer och ingen förnuftsbasead utvärdering eller tillämpning av kunskaperna. Svaret visar inga tecken på förmåga att diskutera olika tolkningar eller alternativ.	Svaret visar svaga tecken på källkritik samt några sporadiska och svaga tecken på diskussion kring olika perspektiv och tolkningsmässighet. Svaret uppvisar endast ringa tillämpning av kunskap.	Svaret visar ställvis god (käll)kritisk diskussion och goda tolkningar, samt några goda exempel på tänkande som representerar ett grepp med flera perspektiv. Svaret visar några tecken på förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap.	Svaret har ett skarpt och insiktsfullt (käll)kritiskt grepp. Svaret innehåller välöverbärdig diskussion ur flera perspektiv. Svaret innehåller flera exempel på utvärdering och tillämpning av kunskap.

Del 1: 20-poängsuppgifter

1. Riksdagsledamöternas uppgifter (20 p.)

I ett gott svar redogör examinanden kort för riksdagsledamöternas alla uppgifter och redogör också för hur riksdagsledamöterna sköter dessa uppgifter. Examinanden kan beskriva riksdagsledamöternas roller och uppgifter med hjälp av följande exempel:

Att stifta lagar är riksdagsmännens viktigaste uppgift. I egenskap av lagstiftare har riksdagsmännen motionsrätt, och riksdagsmännen får till behandling regeringens lagpropositioner och medborgarnas initiativ. Lagstiftningsarbetet sker i riksdagens plenum och den centrala beredningen i utskotten. De politiska riktlinjerna dras upp i riksdagsmännens riksdagsgrupper. Riksdagsmännens roll som lagstiftare i regeringspartierna skiljer sig från den i oppositionspartierna. Den egna riksdagsgruppen kan förutsätta agerande i enlighet med regeringens linje eller oppositions partiets ståndpunkt. Riksdagsmännens möjligheter att påverka ökar väsentligt om de är ministrar.

Vid sidan av lagstiftningsarbetet verkar riksdagsmannen som samhällseliga påverkare genom att delta i samhällsdiskussionen i olika medier och genom att verka i olika organisationer och samfund. Många riksdagsmän verkar också i sina hemkommuners fullmäktige.

Som representant för sin region håller riksdagsmannen kontakt med kommunerna i det egna valdistriktet och till regionens politiska och samhällseliga organisationer samt sina väljare. Det är viktigt för riksdagsmännen att också hålla kontakt med partiets egna organisationer i det egna valdistriktet. Regionala aktörer tar kontakt med valdistriktets riksdagsmän för att främja regionens intressen i det nationella beslutsfattandet (t.ex. järnvägsförbindelser). Riksdagsmannen representerar sina väljare och enligt eget övervägande hela valdistriktet.

Riksdagen har en roll i skötseln av utrikesrelationerna och i EU-politiken. I utrikesutskottet deltar riksdagsmännen i det utrikespolitiska beslutsfattandet, och i stora utskottet i behandlingen av EU-ärenden. Vidare väljer riksdagen sina representanter för det interparlamentariska samarbetet i bland annat OSSE och Nordiska rådets olika organ. Riksdagen fattar budgetbeslut om anslagen för internationell verksamhet, exempelvis utvecklingsbistånd. En riksdagsmans verksamhet i internationella organisationer kan också bygga på riksdagsmannens eget intresse eller tidigare erfarenhet.

I ett berömligt svar behandlas alla fyra uppgifter strukturerat, uttömmande och mångsidigt. I ett berömligt svar framgår också att uppgifterna inte är likvärdiga, utan att den lagstiftande rollen är riksdagsledamöternas viktigaste uppgift. I svaret kan examinanden också diskutera betydelsen av riksdagsmännens nationella och internationella kontakter.

2. Europeiska kommissionen och kommissionärerna (20 p.)

2.1 (8 p.)

I svaret beskriver examinanden kommissionens utnämningsprocess på ett allmänt plan. Europaparlamentet utnämner kommissionens ordförande. Före parlamentsvalet ställer de politiska partierna i Europeiska unionen upp så kallade toppkandidater för posten som kommissionens ordförande. Vanligen blir toppkandidaten från det parti som vinner valet utsedd till kommissionens ordförande.

Följande steg är att Europeiska rådet föreslår en kommissionärskandidat från varje medlemsland för parlamentet. Varje medlemsstat nominerar i regel erfarna politiker. Parlamentet intervjuar alla kandidater. Om parlamentet inte finner en kandidat övertygande nominerar medlemsstaten en ny person. Av materialet framgår att kommissionärsvalet inte alltid är en självklarhet och att parlamentet har stor makt i valet av kommissionärer. Parlamentet utvärderar varje kandidats kompetens på det område hen ska utses för och kandidatens kompatibilitet med unionens värdegrund. I sitt svar ska examinanden också redogöra för de i materialet nämnda sakerna som framkommit under utfrågningen av kandidaterna. Sådana är exempelvis kandidaternas bindningar, sakkunskap, förmåga att uppträda och hur övertygande de är.

För de högsta poängen förutsätts att svaret visar att examinanden har förstått processen för att utnämna kommissionen korrekt. Vidare ska examinanden utnyttja källmaterialet analytiskt för att visa att parlamentet har avsevärd makt i utnämningsprocessen och att parlamentet fäster stor vikt vid varje kandidats kompetens och kompatibilitet med Europeiska unionens värdegrund.

2.2 (12 p.)

I ett gott svar förklaras huvuddragen i kommissionens uppgifter och ansvarsområden. Kommissionen har med vissa undantag ensamrätt på att bereda och föreslå nya lagar, och kommissionen lägger också fram budgetförslaget. Kommissionen ansvarar likaså för att unionens beslut verkställs. I den rollen kan den beskrivas som EU:s regering. Kommissionen följer bland annat med hur unionens tillgångar används och har rätt att väcka åtal i EU-domstolen mot en medlemsstat om medlemsstaten inte följer unionens avtal och regler.

I ett berömligt svar behandlas kommissionens roll djupare och mer omfattande. Kommissionen har i uppgift att försvara Europeiska unionens gemensamma intressen och inre enighet. I samarbete med Europeiska rådet representerar kommissionen unionen i internationella sammanhang. Kommissionen representerar EU i handelspolitiska förhandlingar och sköter förhandlingar med nya medlemsstatskandidater. I kommissionen sitter en hög representant för unionens utrikesärenden och säkerhetspolitik. I ett berömligt svar ges konkreta exempel på aktuella ärenden som hanterats i kommissionen. Sådana är exempelvis anskaffningen av coronavaccin, brexitförhandlingarna, relationerna till Ryssland och återhämtningspaketet.

3. Inflationen i ekonomin (20 p.)

Det ska framgå av svaret att examinanden förstår vad som avses med inflation. I ett gott svar betonas att det kan finnas många orsaker till inflation. En av dem är bristande utbud i förhållande till efterfrågan, vilket medför att priserna stiger när köparna tävlar om varor (efterfrågeinflation). En annan orsak kan vara att produktionskostnaderna ökar och producenterna överför kostnaderna på varornas priser (kostnadsinflation). Examinanden ska ge ett exempel på ökande produktionskostnader, exempelvis stigande energipris eller lönekostnader. Examinanden behandlar också exempelvis konsekvenserna av inflation, hur accelererande inflation är förknippad med högkonjunktur eller hur den ekonomiska tillväxten kan bromsas om priserna stiger alltför mycket.

I ett berömligt svar granskar examinanden inflationens orsaker och konsekvenser på ett uttömmande sätt och lyfter fram att orsakerna och konsekvenserna är komplicerade. Examinanden behandlar också andra former av inflation, såsom monetär inflation eller förväntad inflation. Examinanden visar att hen förstår att inflationens ekonomiska följder kan se olika ut för olika grupper. Exempelvis sjunker realvärdet på bankdepositioner och skulder när det är inflation. I en sådan situation drar de skuldsatta nytta av situationen medan spararna lider. På euroområdet har man kommit överens om ett inflationsmål på ungefär två procent. I svaret utvärderas fördelarna och nackdelarna med ett allmänt inflationsmål. Stigande priser orsakar exempelvis osäkerhet i ekonomin, vilket minskar konsumtionen och investeringarna. Om inflationen är kraftigare än i konkurrerande länder försvagas exporten. En måttlig inflation skyddar ekonomin mot deflation och skapar därmed förutsägbarhet. Examinanden kan också nämna att euroområdet efter finanskrisen har haft svårt att nå inflationsmålet.

4. Lokala avtal (20 p.)

I ett gott svar lyfter examinanden fram att finländarna enligt EVA:s representant skulle vilja ha lokala avtal, medan Lauri Ihalainen med bakgrund i FFC ställer sig mer förbehållsamt till frågan. I svaret visar examinanden att hen förstår hur förbundsspecifika eller centraliserade avtal skiljer sig från lokala (eller arbetsplatsbaserade avtal). Examinanden redogör för några av effekterna av lokala avtal ur löntagarens och arbetsgivarens synvinkel och poängterar att arbetstagarorganisationerna ur löntagarens synvinkel är en stark förhandlare vid centraliserade eller förbundsspecifika avtal. Kollektivt kan de uppnå bättre förhandlingsresultat för sina medlemmar, medan löntagaren har en svagare ställning i lokala avtalsförhandlingar. De allmänt bindande och långtgående kollektivavtalen har garanterat enhetliga minimiarbetsvillkor. Arbetstagsidan är rädd för att lokala avtal skulle ge arbetsgivarna möjlighet att bryta skyddet som garanteras av de allmänt bindande avtalen och att det skulle leda till försämrade arbetsvillkor beträffande löner, arbetstider och semestrar. Ur arbetsgivarorganisationernas synvinkel gör lokala avtal det enklare att reagera på konjunkturväxlingar, eftersom lönerna kan justeras nedåt och det är möjligt att försämma arbetsvillkoren.

I ett berömligt svar breddar examinanden granskningen av lokala avtal och diskuterar bakgrunden till skillnaderna i åsikter i materialet. I svaret kan examinanden ta upp att EVA står nära arbetsgivarna och att FFC är Finlands fackförbunds centralorganisation, det vill säga arbetstagarorganisationens intressebevakare. I svaret kan hen också behandla differentieringen av arbetsvillkor och arbetsmarknad inklusive uppkomsten av särskilda låglönebranscher. Å andra sidan kan flexibla löner också möjliggöra lönehöjningar och att lönerna i högre grad än nu slås fast utifrån arbetsprestation. Lokala avtal kunde underlätta för nya företag att komma in på marknaden och små företags konkurrensställning kunde förbättras i förhållande till stora företag. Det finns skillnader mellan företagen i fråga om kostnader och lönsamhet, också inom en och samma bransch, och genom lokala avtal kunde man beakta dessa skillnader. Också löntagarna kunde dra nytta av lokala avtal trots att lönen och arbetsvillkoren försämras, om arbetsplatsen kan räddas i svåra ekonomiska lägen. I ett berömligt svar kan examinanden också konstatera att det krävs ett nytt slags kompetens, en ny förhandlingskultur och ett förtroende mellan parterna om bägge parter ska dra nytta av lokala avtal. Ihalainen anser dock att avtalskulturen riskerar att brytas ner.

5. Lagenlig arvsordning (20 p.)

I ett gott svar presenterar examinanden följande grundläggande aspekter av arvsordningen:

1) Först i arvsordning kommer bröstarvingarna, alltså den avlidnes barn. Om ett barn avlidit kommer hans barn i fråga. 2) Om arvlåtaren vid sitt frånfälle är gift eller har ingått registrerat partnerskap och saknar

bröstarvingar ärver änkan/änklingen. 3) Om det varken finns bröstarvingar eller en änka/änkling delas arvet jämnt mellan den avlidnes föräldrar. Om föräldrarna avlidit före arvlåtaren ärver i stället deras barn (alltså arvlåtarens syskon och halvsyskon samt deras barn). I svaret framgår också att arvet kan fördelas genom testamente. Också i det fallet har en bröstarvinge rätt att kräva sin laglott, alltså hälften av vad hen skulle ha ärvt om det inte fanns något testamente.

I ett berömligt svar lyfter examinanden dessutom fram följande faktorer:

4) om det saknas arvtagare enligt punkt tre går arvet till den avlidnas mor- eller farföräldrar eller deras efterkommande (mor- och farbröder, mosttrar, fastrar). Kusiner och mer avlägsna släktingar ärver inte. 5) När änkan/änklingen i ett barnlöst gift par avlider ärver också de sekundära arvingarna till maken/makan som avlidit först (alltså föräldrar, syskon och deras ättlingar). Om det saknas arvtagare enligt ovanstående går arvet till staten.

I svaret kan examinanden också lyfta fram att det i vissa fall är möjligt för arvlåtaren att genom sitt testamente göra en bröstarvinge arvlös. En sådan behandling kan ses som en tilläggsmerit.

6. Bestämmelser i Finlands lag om valet av för- och efternamn (20 p.)

6.1 (10 p.)

Enligt Finlands lag bör alla ha ett förnamn. Alla måste ha minst ett förnamn, och man får ha högst fyra. Förnamnet ska uppfylla kraven i lagen om för- och efternamn. Godkännande av ovanliga förnamn avgörs från fall till fall. Examinanden kan också diskutera kriterierna för godkännande av förnamn. Man får inte ge ett barn ett förnamn som är ägnat att väcka anstöt eller skadar barnet. Ett namn som är uppenbart olämpligt som förnamn, som inte följer etablerat förnamnsbruk, som har karaktären av efternamn eller som är etablerat som förnamn för det motsatta könet godkänns inte heller. I vissa fall kan man avvika från grundreglerna av religiösa skäl eller på grund av internationella familjerelationer.

Barnet får föräldrarnas efternamn vid födseln, förutsatt att föräldrarna har gemensamt efternamn. I exempelfallet får barnet efternamnet Karlsson. Om föräldrarna har olika efternamn kan de välja det ena namnet eller bilda ett kombinationsnamn. Efternamnet ska meddelas i samband med att barnets uppgifter registreras.

I ett gott svar behandlas några centrala kriterier för namngivning och i ett berömligt svar behandlas dessa mer omfattande.

6.2 (10 p.)

Lagen ger en person rätt att ändra sitt förnamn genom att ansöka om namnändring. Ansökan godkänns om namnet är i enlighet med förnamnslagen. Med ansökan kan man också ändra förnamnens ordning och avlägsna eller lägga till förnamn. Det går att ansöka om ändring av efternamn genom att fylla i en namnändringsansökan där det nya namnet ska motiveras. Till exempel i följande fall går det att ta ett efternamn som redan används:

- om efternamnet tidigare använts av den sökande
- namnet förekommer i den sökandes släkt inom fem generationer
- det handlar om att ändra eller förkorta ett släktnamn med främmande ursprung
- släktnamnet används av maken/makan eller sambon och denna ger sitt samtycke till namnändringen
- namnändringen anses vara särskilt välgrundad på grund av ändringar i familjeförhållandena eller annat särskilt vägande skäl.

I exempelfallet kan man åtminstone ansöka om att få använda namnet Hjort. Om man vill använda ett efternamn som ingen annan använder ombeds namnämnden ge ett utlåtande. Namnämnden bedömer om det föreslagna namnet har karaktären av ett efternamn, lämpar sig som efternamn samt om namnet kan förväxlas med till exempel namnet på en förening eller ett företag.

I ett gott svar behandlas några väsentliga kriterier förknippade med namnbyte, och i ett berömligt svar behandlas de mer ingående.

Del 2: 30 poängsuppgifter

7. Bostadspolitik (30 p.)

7.1 (8 p.)

I svaret redogör examinandan för de relevanta dragen kring bostadsprisutvecklingen. Utvecklingen har polariserats kraftigt under den granskade perioden. Särskilt i Helsingfors, Åbo och Tammerfors har bostadspriserna stigit. I några landskapscentrum har priserna hållits någorlunda oförändrade och på andra håll i Finland har de sjunkit. I svaret krävs inte någon exakt redogörelse för prisutvecklingen på de olika

orterna. När examinanden redogör för hur stor procent som bor i ägarbostäder noterar hen att andelen bostadsägare i de yngsta åldersgrupperna minskar relativt sett.

Som orsak till utvecklingen nämns den interna flyttrörelsen i landet i jakt på arbetstillfällen och studieplatser. Flyttrörelsen riktar sig mot städerna i södra Finland och övriga tillväxtregioner, där efterfrågan höjer bostadspriserna. På motsvarande sätt sjunker priserna i avfolkningsregionerna. Att andelen unga som bor i ägarbostäder minskar kan bero på att bostadspriserna blivit ouppnåeliga för unga. I svaret kan examinanden konstatera att statistiken berör höghusbostädernas prisändringar, som ändå följer den allmänna prisutvecklingen.

7.2 (14 p.)

I ett gott svar behandlar examinanden några konsekvenser för individen och för samhället. Examinanden kan exempelvis lyfta fram att koncentrationen av arbetsplatser till tillväxtcentra accelererar avfolkningen av landsbygden och försämrar ekonomin i avfolkningskommunerna. Då det uppstår hinder för flyttning efter arbete minskar utbudet på den arbetskraft företagen behöver. Då hyreslägenheternas hyror stiger som en följd av stigande bostadspriser kan det leda till att ännu färre människor flyttar efter arbete. Det är särskilt de unga som flyttar till tillväxtcentren för studier eller arbete, vilket leder till att andelen äldre ökar i avfolkningskommunernas befolkning. Det leder till att kommunernas skatteintäkter sjunker, samtidigt som behovet av tjänster för den äldre befolkningen ökar. Å andra sidan innebär flyttrörelsen större skatteintäkter för tillväxtcentren, men samtidigt växer också behovet av tjänster. En stor del av immigrationen riktar sig också mot tillväxtcentren. För individen kan fenomenet leda till att ett köp av egen bostad fördröjs eller förhindras, och människors rörlighet kan minska då den gamla bostaden i en avfolkningsregion inte går att sälja, eller det pris som erhålls för den inte räcker till för att köpa en bostad i en region där det skulle finnas arbete. Om köpet av en ägarbostad fördröjs kan det leda till att man skjuter beslutet att bilda familj och skaffa barn. Att bostadspriserna sjunker i avfolkningsregionerna sänker också värdet på den egendom människor har genom sina bostäder, vilket bidrar till att öka skillnaderna i förmögenhet mellan landets olika delar. Å andra sidan ökar de stigande bostadspriserna bostadsägarnas förmögenhet i tillväxtcentren.

I ett berömligt svar behandlas konsekvenserna för både samhället och individen på ett mer mångsidigt sätt och med mer ingående motiveringar.

7.3 (8 p.)

I svaret gör examinanden en bedömning som baserar sig på exempelvis befolkningsprognoser och ekonomiska utvecklingsprognoser. Dessutom diskuterar examinanden analytiskt och realistiskt de förändringar som utvecklingsriktningarna kan leda till. I svaret kan examinanden diskutera den offentliga

maktens regional- och bostadspolitiska åtgärder samt förändringar i arbetslivet, exempelvis ökat distansarbete.

8. Den offentliga sektorns skulder (30 p.)

8.1 (20 p.)

I ett gott svar visar examinanden att hen förstår att material 8.A visar den offentliga sektorns skuldbelopp i förhållande till Finlands bruttonationalprodukt och att utvecklingen av skuldens absoluta belopp inte nödvändigtvis går att utläsa direkt ur figuren. Examinanden kan dra slutsatsen att den offentliga sektorn ändå har skuldsatt sig åtminstone de år då kurvan stiger. En bakgrundsfaktor till utvecklingen som kan lyftas fram är till exempel finanskrisen år 2008 och dess effekter. Den andel av BNP som Finlands offentliga skuld utgör kan enligt material 8.B konstateras ha varit nära EU-ländernas median, det vill säga 60 procent år 2018. Med tanke på framtiden analyserar examinanden några centrala faktorer för den offentliga ekonomins utgifter och inkomster, såsom vård- och arbetslöshetsutgifter kontra skatteinkomster. Examinanden gör en motiverad bedömning av dessa faktorer utveckling samt utifrån denna en prognos över hur den offentliga skulden utvecklas.

I ett berömligt svar definierar examinanden vad som avses med den offentliga sektorns skuld och diskuterar mer ingående de orsaksfaktorer som ligger bakom förändringarna i förhållandet mellan den offentliga skulden och BNP under 2000-talet. Som en följd av finanskrisen råkade Finlands exportindustri i svårigheter och arbetslösheten steg. Inte heller arbetsproduktiviteten ökade under 2010-talet på motsvarande sätt som under de första åren av 2000-talet. I och med att BNP ökade vände kurvan flackt nedåt, men skuldbeloppet växte fortsättningsvis. Även om Finlands offentliga skuld i förhållande till bruttonationalprodukten ännu år 2018 ännu låg på en måttlig nivå bland EU-länderna, så hade relationstalet i Finland vuxit ganska snabbt under en lång tid, vilket väckte oro för den offentliga ekonomins hållbarhet. Av de närliggande, jämförbara länderna låg Sveriges och Danmarks offentliga skuld i relation till BNP år 2018 på en klart lägre nivå. Med tanke på framtiden redogör examinanden närmare för faktorer inom den offentliga ekonomins utgifter och inkomster samt för faktorer som påverkar deras utveckling under 2020-talet, såsom mängden arbetskraft och försörjningskvoten. Baserat på detta gör examinanden en prognos över den offentliga skuldens utveckling samt analyserar vilka osäkerhetsfaktorer som påverkar prognosen. Examinanden kan också behandla coronakrisens inverkan på den offentliga ekonomin i sitt svar.

8.2 (10 p.)

I ett gott svar utvärderas hur träffande parallellen är och vilka argument som talar emot den. Examinanden kan till exempel föra ett resonemang om att det är förnuftigt för såväl ett hushåll som för staten att undvika att täcka löpande utgifter med lånade pengar, medan det kan vara meningsfullt att finansiera investeringar med lån, om de på längre sikt stärker ekonomin. I Finland har statens och i förlängningen den offentliga sektorns lånebehov till stor del att göra med strävan efter att ge hushållen ett överskott med hjälp av inkomstöverföringar och att säkra nationalekonomins tillväxt. I skötseln av statsfinanserna tas nationalekonomin som helhet i beaktande. I skötseln av hushållsekonomin är perspektivet emellertid smalare. Som exempel på politiska motiv bakom parallellen kan nämnas att man med dess hjälp ofta motiverar inbesparingar i de offentliga utgifterna och en sträng utgiftsdisciplin.

I ett berömligt svar kan examinanden analysera likheter och skillnader mellan en stat och ett hushåll, exempelvis utifrån vilken sorts fara betalningsoförmåga utgör för en stat och för ett hushåll, med vilka metoder en stat och ett hushåll kan undvika detta och vilka följder betalningsoförmåga har för dem. Staten eftersträvar vanligtvis inte ens skuldfrihet, utan gamla statslån kan ersättas av nya. Ett privat hushålls skulder är det däremot vanligen meningen att gäldenären ska betala under sin livstid. Det finns allmänt taget större skäl att lita på statens betalningsförmåga än på ett hushålls, eftersom staten är en permanent institution som kan skjuta fram sina betalningsskyldigheter långt in i framtiden genom att sälja skuldebrev (obligationer). Om en stat skuldsätter sig överdrivet mycket kan det emellertid sänka förtroendet för dess förmåga att sköta sina skulder. Detta kan inverka på lånens räntenivåer och kreditvärderingar.

9. EU:s försvars- och säkerhetspolitik (30 p.)

9.1 (10 p.)

I ett gott svar förklarar examinanden begreppen försvars- och säkerhetspolitik och redogör för flera av de faktorer som förändrat säkerhetssituationen i Europeiska unionen och den interna enigheten, och som president Macron lyfter fram, till exempel följande faktorer:

- att den europeiska strävan efter gemenskap har försvagats och ersatts med prioritering av marknader och ekonomi
- brexit
- USA:s geopolitiska intresse som riktat sig mot Stilla havet, vilket medfört att Natos betydelse för USA har minskat
- att USA dragit sig bort från Mellanöstern

- kriserna i Mellanöstern och de nya regionala stormakternas frammarsch på området (till exempel Turkiet, Iran)
- Kinas ekonomiska och militära utveckling till en stormakt
- att auktoritära politiska system uppstått i Europas närområden (till exempel Ryssland och Turkiet)
- de interna politiska förändringarna i Europa (nationalism, populistiska extremrörelsens uppgång) samt problem knutna till ekonomin och migrationen (syd–nord- och öst–väst-indelningen, medelklassens försvagade position)
- flyttrörelsen.

I svaret kan examinanden också behandla hoten som digitaliseringen och klimatförändringen för med sig, men tyngdpunkten ska ändå ligga på säkerhetspolitiken. I ett berömligt svar analyseras faktorerna mer omfattande och systematiskt med följdriktig argumentation, och med källkritiskt beaktande av Macrons position.

9.2 (20 p.)

I ett gott svar skiljer examinanden på EU:s interna och externa problem, som Macron nämner, och diskuterar lösningar på dem. I EU:s grundfördrag, senast i Lissabonfördraget, stadgas om målen för unionens utrikes- och säkerhetspolitik. I svaret görs en distinktion mellan ett snävt och ett brett säkerhetsbegrepp och ges några exempel på åtgärder eller faktorer som hör till vardera säkerhetsbegrepp:

- sanktionerna mot Ryssland
- strävanden bland medlemsstaterna i Europeiska unionen efter en gemensam säkerhets- och försvarspolitik, ökande försvarssamarbete
- majoriteten av EU:s medlemsstater är dessutom Natomedlemmar
- informationsutbyte mellan myndigheterna i medlemsstaterna och övrigt samarbete (Europeiska polismyndigheten Europol, Europeiska kompetenscentret för motverkande av hybridhot Hybrid CoE)
- effektivare gränsbevakning
- EU:s regionalpolitik för att skapa enhetlighet och mildra ojämlikhet
- EU:s humanitära hjälp och utvecklingspolitik
- EU:s klimatpolitik
- främjande av EU:s intressen och värden genom handelspolitik.

I ett berömligt svar ger examinanden en mer analytisk och omfattande redogörelse för gemensamma säkerhets- och försvarspolitiska lösningsförsök. I svaret kan examinanden till exempel ta upp gemensamma

säkerhetsgarantier och deras betydelse, Frankrikes interventionsinitiativ samt Europas allt tätare försvarssamarbete och dess relation till Nato, och Natos betydelse för Europa i allmänhet. Det är också möjligt att behandla brexits betydelse för en gemensam säkerhets- och försvarspolitik, närområdessamarbetet inklusive samarbetet med Ryssland samt EU:s starkare ställning i internationell politik. I svaret redogörs också mer ingående för exempelvis hybridhot, problem med gränsövervakning och säkerhetsbygge på grannområden utanför unionen (krishantering och humanitära åtgärder). Därutöver kan svaret ta upp problem med social ojämlikhet, klimatpolitik och utvecklingspolitik samt försök till lösningar av dem diskuteras. I svaret kan också EU:s system för beslutsfattande, de initiativ som gjorts för att effektivisera det, såsom den ökade tillämpningen av majoritetsbeslut i utrikespolitiken, och ökad ekonomisk integrering av euroområdet (till exempel en bankunion) diskuteras mer ingående.